

Lapin ELY-keskus

kirjaamo.lappi(at)ely-keskus.fi

LAUSUNTO SAKATIN KAIVOKSEN YVA-ARVIOINNISTA

AA Sakatti Mining Oy (Anglo American Plc:n tytäryhtiö) suunnittelee Sakatin monimetalliesiintymän malmivarojen hyödyntämistä. Hankealue sijaitsee Sodankylän kunnassa noin 15 km kuntakeskuksesta koilliseen Kemijoen vesistöalueeseen kuuluvan Kitisen jokivarressa. Toiminnallisten alueiden näkökulmasta hankealue on osa Sodankylän työssäkäynti- ja asiointialuetta, joka kattaa lähes koko Sodankylän kunnan alueen ja ulottuu osittain myös Savukosken ja Pelkosenniemen kuntien alueelle

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa (ELY-keskus) on ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukaista yhteysviranomaisen lausuntoa varten käsiteltävänä Sodankylän alueelle sijoittuvan Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelma (YVA).

Pelkosenniemen kunta toteaa lausuntonaan seuraavaa:

YVA-arvioinnin logistiikkaselvityksessä on kaivoksen toimintavaiheen osalta on lisäksi arvioitu kolmea rikastekuljetusten alavaihtoehtoa:

1. kaikki rikasteet kuljetetaan Perämeren satamiin (VEaPS ja VEbPS)
2. puolet rikasteista kuljetetaan Perämereen satamiin ja puolet Kemijärven rautatieterminaaliin (VEaPSKJ ja VEbPSKJ)
3. kaikki rikasteet kuljetetaan Kemijärven rautatieterminaaliin (VEaKJ ja VEbKJ)Kemijärvelle suuntautuvat

Kemijärvelle suuntautuvat vaihtoehdot (2 ja 3) kulkevat Pelkosenniemen kunnan kautta, ja samalla Pelkosenniemen kirkonkylän halki.

Liikenteen kasvun vaikutukset valtatie 5:n kautta on arvioitu puutteellisesti, ja arvioinnissa esitetyt johtopäätökset ovat osin virheellisiä.

Pelkosenniemen kunta pitää välttämättömänä, että Sakatin kaivoksen liikennevaikutukset Pelkosenniemen kirkonkylään arvioidaan uudelleen. Liikennemäärien kasvu tulee ottaa huomioon myös muissa liikenneturvallisuuden kannalta kriittisissä kohteissa, kuten Vuostimon risteyksen kohdalla, jossa valtatie 5:llä on etelän suunnasta huomattava risteävä matkailuliikenne Pyhätunturin suuntaan.

Pelkosenniemen kunta edellyttää lisäksi, että Vt 5:ltä välille Sodankylä–Pelkosenniemi laaditaan ajantasainen nykytila- tai kehittämistarveselvitys, jossa otetaan huomioon Sakatin kuljetusten lisäksi Soklin kaivoksesta ja puutavarakuljetuksista aiheutuva huomattavasti kasvava liikennekuormitus.

Pelkosenniemen kunta pitää parhaimpana logistisena ratkaisuna Sakatin malmikuljetuksille raideliikenteen kehittämistä siten, että Jäämeren radan linjaus Rovaniemeltä Kirkkoniemeen kulkee Kemijärven kautta Pelkosenniemelle ja edelleen Sodankylään, jolloin se sijoittuu maakuntakaavassa matkailun kehittämisalueelle sekä mahdollistaa ympäristöystävällisen matkailuliikenteen kehittämisen Pelkosenniemen vaikutusalueella. Tämä ratavaihtoehto palvelee ja tukee laajempaa yritysverkostoa ja matkailumäärää alueella.

Vaihtoehtoisesti raskasliikenne, kuten malmi- ja puukuljetukset, tulee ohjata Pelkosenniemen kirkonkylän kohdalla Kemijoen itäpuolelle

Perusteluna esitetään seuraavaa:

YVA-selostusta tulee pitää liikennevaikutusten osalta puutteellisena sen yleispiirteisyyden vuoksi. YVA-selostuksessa on tunnistettu vt 5:n kapeus ja muita riskitekijöitä, mutta vaarojen arviointi on jäänyt pintapuoliseksi. Rikasteiden kuljetus Kemijärvelle lisää liikenneonnettomuuksien riskiä.

YVA-selostuksessa ei ole tarkasteltu liikenteellisiä riskikohteita yksityiskohtaisemmin, joten vaikutusten merkittävyys on voitu arvioida todellista pienemmäksi. Esimerkiksi voidaan nostaa Kemijärven kaupungin keskusta-alueella oleva Rovaniementien, Luusuantien ja Pajulantien risteys. Risteyksen kohdalla täydet malmikuljetusrekat ajaisivat alamäkeä kohti liikennevaloja. Liukkailla ja hämärissä olosuhteissa onnettomuusriski olisi merkityksellinen yhdellä Kemijärven vilkkaimmista risteyksistä. Risteyksessä tapahtuu jo nykyisellään useita liikenneonnettomuuksia vuosittain. Liikennevaikutusten osalta

Pelkosenniemen kunnan alueella erityisiä riskialueita ovat Pelkosenniemen kirkonkylä, joka sijoittuu nauhamaisesti vt 5:n varrelle, sekä vt 5:n varrelle sijoittuvat kylät ja risteysalueet. Kirkonkylän keskeltä halkova rekkaliikenne tekee jo nyt tiestä vaarallisen ja jatkuva tärinä ja melu rasittaa asukkaita.

Pelkosenniemen kunnalla oli joulukuussa 2020 tapaaminen Lapin ELY-keskuksen johtaja Jaakko Ylinamman kanssa. Isona kokonaisuutena Ylinammalle esitettiin huoli tehdas- ja kaivoshakkeiden vaikutuksesta koko Pelkosenniemen alueen tieverkkoon ja erityisesti kirkonkylälle. Vt 5:n heikko kunto kirkonkylän kohdalla sekä liikenteen nopeus aiheuttavat ongelmia jo nykyisellään.

YVA-selostukseen sisältyvän logistiikkaselvityksen (Sitowise Oy 2019c) mukaan tuotantovaiheessa kaivokselle saapuu ja lähtee vuorokaudessa yhteensä enintään 40 rekkaa, joista suurin osa (n. 30 ajoneuvoa) on kaivoksen rikastekuljetuksiin liittyvää ajoa. Rikastekuljetusten määrä on suurimmillaan toiminnan alkupuolella ja toiminnan jatkuessa kuljetusten määrässä tapahtuu jonkin verran vähenemistä louhittavan malmin nikkeli- ja kuparipitoisuuden vähentyessä alkuvaiheen rikkaimmista pitoisuuksista. Muita kuljetuksia ovat rikastusprosessissa tarvittavien kemikaalien kuljetukset, kaivoksen energiantuotannon raaka-aineet, alueella käytettävän polttonesteen kuljetukset sekä jätekuljetukset. Rikastetta kuljettavien rekkojen ajot jakautuvat tasaisesti koko vuorokaudelle.

Tuotannonaikaisen henkilöautoliikenteen edestakainen kokonaismäärä on yhteensä 600 ajoneuvoa vuorokaudessa. Lisäksi 5 bussia liikennöi ihmisiä kaivosalueen ja Sodankylän väliä. Edestakainen raskas henkilöliikenne on 8-10 ajoneuvoa vuorokaudessa. Työvuorolaisten ja toimistohenkilöiden työmatkaliikenteestä puolet tapahtuu yöaikaan ja puolet päiväaikaan.

Vt 5:n kautta Pelkosenniemelle/Kemijärvelle mahdollisesti suuntautuvan työmatkaliikenteen määrä on oletettu vähäiseksi ja sen vaikutus valtatiellä on pieni. Vaihtoehtoisissa, joissa kaikki tai osa rikasteista kuljetetaan Kemijärven rautatieterminaliin (VEaKJ, VEbKJ, VEaPSKJ ja VEbPSKJ) itään päin suuntautuvan työmatkaliikenteen lisäksi vt 5:lle kohdistuu kaivoksen raskasta liikennettä. Vaikka edestakainen kuljetusten määrä on pieni (enintään 15–30 ajon/vrk), raskaan liikenteen lisäys vt 5:n hiljaisilla osuuksilla on merkittävä. Vaihtoehtoisissa VEaPSKJ ja VEbPSKJ (puolet rikasteista Perämeren satamiin ja puolet Kemijärvelle) 15 raskaan ajoneuvon vuorokautinen lisäys tarkoittaa vuoden 2040 ennustettuihin raskaan liikenteen määriin n. 25 % lisäystä Sodankylän ja Pelkosenniemen välillä ja n. 14 % lisäystä Pelkosenniemen kohdalla. Vaihtoehtoisissa VEaKJ ja VEbKJ (kaikki rikasteet Kemijärvelle) 30 raskaan ajoneuvon lisäys tarkoittaa vastaavasti n. 50 % ja n. 27 % lisäyksiä. Kokonaisliikennemäärän lisäykset jäävät kaikissa kuljetusvaihtoehtoisissa vt 5:n kaikilla tieosuuksilla alle 12 %.

Vt 5 kulkee Sodankylästä Pelkosenniemen kautta Kemijärvelle ja on vt 4:ä vähemmän liikennöity väylä. Sodankylästä Pelkosenniemelle tie kulkee erämaisten alueiden läpi. Pelkosenniemeltä Kemijärvelle vt 5 kulkee Saunavaaran, Vuostimon, Kaakkurivaaran ja Tapionniemen kylien läpi. Sodankylän ja Kemijärven välinen tieosuus on n. 120 km. Vt 5:n vilkkaimmin liikennöity osuus on Kemijärven kuntakeskuksen alue. Vt 5:n vuorokaudenaikaiset liikennemäärät vaihtelevat maaseutuosuuksilla 600–1 600 ajoneuvon välillä. Kemijärven taajama-alueella liikennemäärä vuorokaudessa on 3 000 ajoneuvon ja keskustaalueella 8 500 ajoneuvon tuntumassa. Raskaan liikenteen osuus on maaseudulla 7–11 % ja keskustan tieosuuksilla n. 3,5–5 % kokonaisliikennemäärästä. Vt 5:n liikennemäärät ovat lisääntyneet vuodesta 2014 n. 10 %:lla, raskaan liikenteen määrät jopa enemmän. Raskaan liikenteen kuljetukset liittyvät pääasiassa lisääntyneisiin metsäteollisuuden kuljetuksiin. Vt 5 on leveydeltään 7 m ja tien kunto on vt 4:ään nähden yleisesti hieman heikompi. Pieniä liittymiä on tasaisesti koko matkalla. Kairalaa, Pelkosenniemeä ja Kemijärveä lukuun ottamatta vt 5:n varrella ei ole kevyen liikenteen väyliä tai valaistusta. Tieosuuden turvallisuutta heikentää pienet sivuteiden liittymät.

Väyläviraston päällysteiden ja siltojen kuntokartan mukaan Sodankylän ja Kemijärven välisellä tieosuudella on 19 siltaa, joista 12 on hyvässä kunnossa ja 7 on kunnoltaan tyydyttäviä. Vt 5:n nykytilaa ja kehittämistarpeita välillä Pelkosenniemi–Kemijärvi on kirjattu Liikenneviraston, Lapin ELY-keskuksen ja Lapin liiton raporttiin Soklin kaivoksen liikenneyhteydet, toimenpideselvitys (Sito Oy 2015). Lapin ELY-keskuksen liikenne ja infrastruktuuri -vastuualue suunnittelee uuden 13 km tieyhteyden rakentamista välille Kemijärvi–Varrion–vt 5. Hankkeessa rakennetaan uusi, Kemijärven keskustan ja Perävaaran kylän asutuksen kiertävä tieyhteys Kemijärven Patokankaan terminalilta Varrion kohdalle, johon rakennetaan Kemijoen ylittävä silta ja tieyhteys. Uuden tieyhteyden rakentaminen mahdollistaa sen, että pohjoisesta tulevan mahdollisen puutavara- ja rikasteliikenteen ei ole tarpeen kulkea Kemijärven taajaman kautta. (Sitowise Oy 2019a.)

Vt 5:ltä välillä Sodankylä–Pelkosenniemi ei löydy ajantasaisia nykytila- tai kehittämistarveselvityksiä. Väyläviraston päällysteiden ja siltojen kuntokartan mukaan yhteysvälin päällysteiden laatu vaihtelee erittäin hyvästä erittäin huonoon. Huonokuntoiset tieosuudet painottuvat karttatarkastelun perusteella Orajärventien liittymän läheisyyteen ja siitä itään päin. Oletettavaa on, että myös tällä tieosuudella on parannustarpeita sekä tietekniikan leveys, kantavuus että liikenteen toimivuuden kannalta. Nämä selvitetään myöhemmissä vaiheissa tarkemmin, ennen kuin Sakatin kaivoksen kuljetusten suuntautuminen varmistuu.

Logistiikkaselvityksen mukaan vuosina 2012–2019 poliisin tietoon tuli kyseisellä tieosuudella onnettomuuksia yhteensä 105 kappaletta, joista henkilövahinkoon johtaneita onnettomuuksia oli n. 25 %. Kuolemaan johtaneita onnettomuuksia ei tarkastelujakson aikana tapahtunut. Yleisimmät onnettomuustyyppit olivat yksittäisonnettomuudet (33 %) ja hirvi- sekä peuraonnettomuudet (yhteensä 24 %). Raskaat ajoneuvot olivat osallisena n. 11 % kaikista onnettomuuksissa. Näistä onnettomuuksista yli puolet oli yksittäisonnettomuuksia ja loput hirvi-, kohtaamis- ja ohitusonnettomuuksia. Raskaan liikenteen onnettomuuksista yksikään ei johtanut henkilövahinkoihin. (Väyläviraston Tiemappi -palvelu 2020.)

YVA-selostuksen mukaan liikennevaikutusten arvioinnin pääasiallisena tarkastelualueena on hankkeen lähialue, joka kattaa kaivoksen kuljetusten reitit kaivokselta Sodankylän kirkonkylälle ja siitä noin 10 kilometriä Rovaniemen ja Kemijärven suuntiin. Kaivoksen raskaan liikenteen osalta liikennevaikutuksia on tarkasteltu pääväylillä Rovaniemelle ja Kemijärvelle saakka sekä karkeammalla tasolla Rovaniemeltä Kemin ja Oulun satamiin asti. Tarkastelussa on otettu huomioon myös Kevitsan ja Sakatin kaivosten samoille reiteille kohdistuvat kuljetukset.

Sakatin kaivoksen vaikutus valtateiden kokonaisliikennemääriin sekä raskaan liikenteen lisääntymiseen kauempana hankealueesta vaihtelee tieosuudesta riippuen pienestä kohtalaiseen. Haitallisten kokonaisvaikutusten ei arvioida olevan valtateillä kuitenkaan merkitykseltään vähäistä isompia, vaikka teillä on myös osuuksia, joissa tien ominaisuudet tai nykyiset liikennemäärät lisäävät niiden herkkyyttä.

Laajemmalla vaikutusalueella hankkeen rakennusvaiheen liikenteellinen kokonaisvaikutus on arvioitu kaikissa hankevaihtoehdoissa valtatiellä 4 merkitykseltään pieneksi ja kielteiseksi, ja valtatiellä 5 merkityksettömäksi. Myös toimintavaiheen liikenteellinen kielteinen kokonaisvaikutus valtatiellä 4 Rovaniemelle asti on arvioitu merkitykseltään pieneksi.

Valtatiellä 5 Kemijärvelle asti on vaikutukset arvioitu merkityksettömiksi rikastekuljetusten alavaihtoehdoissa, joissa kaikki rikasteet kuljetetaan Perämeren satamiin ja merkitykseltään pieneksi kaikissa muissa kuljetusten alavaihtoehdoissa. Kaivoksen kuljetusten ei Rovaniemestä eteenpäin etelään oleteta erottuvan muun liikennevirran vaikutuksista vilkkaasti liikennöidyillä valtatiellä. Tilanteessa, jossa Kevitsan kaivoksen toiminta päättyy Sakatin kaivoksen toimintavaiheen käynnistyessä, Sakatin kaivoshankkeen liikenteellinen kokonaisvaikutus on arvioitu kaikissa rikastekuljetusvaihtoehdoissa merkityksettömäksi valtatiellä 4 ja kielteinen vaikutus merkitykseltään pieneksi valtatiellä 5 alavaihtoehdoissa, joissa rikasteita kuljetetaan Kemijärvelle.

Edellä esitetty arviointi Sakatin liikenteen kasvun merkityksestä Pelkosenniemen kirkonkylälle on puutteellinen.

PELKOSENNIEMEN KUNTA
Kunnanhallitus